

L'Eixample Malagrida d'Olot

Ciutat jardí, ciutat radial o geometria natural?

La ciutat jardí. Així és com també es coneix l'Eixample Malagrida de la ciutat d'Olot, i així consta clarament en els únics plànols que coneixem, signats pels arquitectes Joan Roca Pinet i Josep Esteve els anys 1916 i 1925, respectivament. Però, podem donar per vàlid el model de ciutat jardí com a base del projecte de creixement més important de la història contemporània de la ciutat d'Olot? I, encara més: l'autoria real del projecte es correspon amb els noms que consten en els plànols de l'època? Aquestes són les dues directrius que regeixen la nostra investigació però, per sobre d'això, reivindicuem la qualitat d'un projecte de gran sensibilitat pel que fa a la seva integració en el paisatge del qual forma part.

ARNAU VERGÉS I TEJERO > TEXT

L'Eixample Malagrida és un barri de la ciutat d'Olot pensat i construït durant els anys deu i vint del segle XX per l'americano Manuel Malagrida i Fontanet, el factòtum dels Cigarrillos París. Alçat inicialment a la riba nord del riu Fluvià al voltant d'una plaça radial, el projecte cercava resoldre l'ordenació i la millora higiènica de la ciutat a través del seu creixement cap al sector de migdia. Davant de la dificultat que suposava la reforma de ciutat antiga, aquesta ampliació tenia la intenció de desplaçar el centre de la ciutat cap a aquest nou àmbit, en la línia del que havia fet Cerdà a Barcelona mig segle abans. D'aquí ve que Malagrida proposés instal·lar-hi els principals edificis públics: l'Ajuntament, la biblioteca, l'hospital, el teatre i l'estació de ferrocarril.

Formalment, amb l'elecció del sistema radial-circular en un àmbit delimitat per dos carrers perpendiculars i un meandre fluvial, el pla olotí resol

amb gran solvència el creixement que la ciutat requeria. Però també és cert que, socialment, l'aportació d'aquesta autoanomenada *ciutat jardí* de palaus noucentistes no és tan remarcable, ja que ni facilita l'accés a l'habitatge a les classes treballadores ni resol la integració de la indústria a la ciutat, tal com defensaven els seus impulsors tant al nord d'Europa com a Catalunya. En aquest sentit, ens preguntem: quins són veritablement els

L'ampliació tenia la intenció de desplaçar el centre de la ciutat cap a aquest nou àmbit, en la línia del que havia fet Cerdà a Barcelona mig segle abans

© 00001E

>> *L'Eixample Malagrida d'Olot en l'actualitat.*

referents d'aquest projecte, més enllà de l'ús publicitari que Malagrida feu del llavors popular concepte de *ciutat jardí*?

Analitzant la biografia de Manuel Malagrida veiem que hi ha una ciutat que sens dubte marcà la seva vida: París. Nascut a Olot, després de treballar

OLOT. CIUDAD-JARDIN

Plano de Ensanche trazado y en parte realizado por
D. MANUEL MALAGRIDA
con la cooperación técnica del Arquitecto Municipal
D. JUAN ROCA

AÑO 1916 • Escala 1:2000.

- 1 Kiosco para la orquesta.
- 2 Estatua de Joaquín Vaireda.
- 3 Puente con escultura de Blay.
- 4 Fuente con escultura de Clara.
- 5 Fuente.
- 6 Fuente.
- 7 Grupo escolar para niñas.
- 8 Grupo escolar para niños.

ARXIU COMARCAL DE LA GARROTXA (ACGAX)

uns anys a Barcelona sota l'atenta mirada del seu pare, Malagrida viatjà a París, una ciutat que bullia d'activitat. Eren els anys de l'Exposició Universal del 1889 i, durant els tres anys que hi va viure, va abandonar l'adolescència i va entrar de ple en la maduresa.

París i la cultura francesa seran presents en moltes de les accions que Malagrida durà a terme al llarg de la seva vida posterior: Cigarrillos París, les cobertes mansardes, els jardins i les decoracions en els seus edificis, les campanyes publicitàries que endega i, especialment, el seu projecte d'eixample a Olot. I és que, tant pel que fa a la seva distribució radial de carrers com per la presència d'avingudes arbrades o bulevards, la reforma urbanística de París realitzada durant la segona meitat del segle XVIII pel baró Haussmann exerceix una

influència clau en el pla olotí. Però, sobretot, l'ascendència parisenca es fa notar en l'element icònic que comparteixen ambdós projectes: la Place de l'Étoile a París i la plaça de l'Estrella a Olot.

Si ens fixem en l'autoria del pla, la citació que històricament s'ha fet de dos arquitectes municipals com a tímids col·laboradors a l'ombra d'un promotor

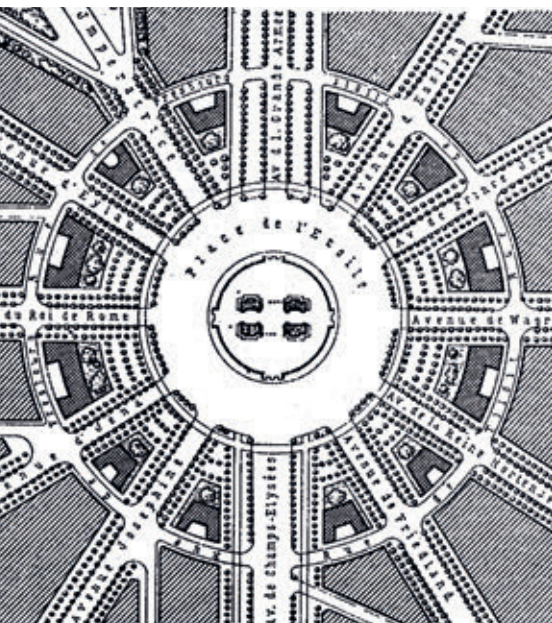
París i la cultura francesa seran presents en moltes de les accions que Malagrida durà a terme al llarg de la seva vida posterior

ACGAX - COL·LECCIÓ D'IMATGES DE JOSEP M. DOU I CAMPS. AUTOR: LUCIEN ROISIN BESNARD

>> A dalt, plànol de la ciutat jardí, dissenyat per Manuel Malagrida, 1916. A sota, la plaça de l'Estrella pocs mesos després de la seva construcció.

adinerat deixa el projecte en certa manera orfe d'autor. En aquest sentit, cal sumar un tercer nom a la llista formada per Joan Roca Pinet i Josep Esteve, ja

>> A l'esquerra, plànol de la Place de l'Étoile de París, realitzat l'any 1889. Al centre, Georges-Eugène Haussmann (1809-1891), prefecte de la regió del Sena i arquitecte de la reforma de París durant el règim de Napoleó III. A la dreta, Bonaventura Bassegoda i Amigó, l'arquitecte de Manuel Malagrida.

que el primer projecte de construcció de l'Eixample, de l'any 1913, el signa Alfred Paluzie. I no és precisament un projecte menor, donat que en la seva memòria s'hi descriuen els sistemes constructius que s'adoptaran en les següents fases, alguns dels quals han perdurat fins avui, com ara el clavegueram. Ara bé, el seu encàrrec també recau en el fet que ocupa la plaça d'arquitecte a l'Ajuntament i, a més, Paluzie tampoc no mostra cap rastre de relació amb la concepció del projecte original. Qui s'amaga realment, doncs, darrere de l'autoria del projecte de l'Eixample olotí?

Si és que hi ha un arquitecte de capçalera al llarg de la vida de Manuel Malagrida aquest és, sens dubte, Bonaventura Bassegoda i Amigó. Ell és qui signarà tots els projectes que durà a terme Malagrida. Fins i tot la Casa Malagrida del passeig de Gràcia de Barcelona, sempre atribuïda al mestre d'obres Joaquim Codina, fou realment dibuixada pel mateix Bassegoda anys abans sota el nom de Casa Argentina. Si a això hi sumem un article signat per Bassegoda a *La Vanguardia* el 16 d'octubre del 1913 en què descriu per primera vegada el projecte d'eixample (i amb gran precisió) tres anys abans del primer document gràfic que coneixem, tenim prou motius per pensar que aquest arquitecte tingué una influència decisiva en el projecte. Prova d'això és

la frase present en l'encapçalament del text, que delata la seva participació en el disseny del pla olotí de manera prou clara: «Ni por tratarse de asunto que redunde en glorificación de persona para mí muy estimada, ni por la parte grande ó pequeña que en ella ha de corresponderme, he de dejar de hablar de...».

L'Eixample Malagrida d'Olot ha estat un projecte sovint analitzat i citat des del punt de vista de les anteriors premisses: autor, temps i, sobretot, encaix tipològic. Ara bé, el seu caire bur-

gès l'ha apartat de les discussions sobre valors socials i funcionals associades habitualment als treballs urbanístics i, sobretot, a les ciutats jardí. Tampoc no hi ha ajudat la pertinença d'aquest projecte i de les seves edificacions al període del noucentisme, un estil arquitectònic i artístic de gran rellevància tot i que menys popular que el modernisme o menys innovador que el racionalisme.

Però, per sobre del marc teòric i tipològic o més enllà de la discussió sobre l'autoria, creiem que la importància del pla olotí rau en la seva qualitat arquitectònica i artística. En aquest sentit, l'eixample d'Olot resol magistralment l'extensió de la xarxa de carrers de la ciutat antiga fins al meandre que genera el riu Fluvià al pla de Llacs a través d'una forma pura: el cercle. I és que la racionalitat clàssica i noucentista pròpia de l'època en la qual s'inscriu el projecte poques vegades aconsegueix un diàleg tan equilibrat i constructiu amb el seu entorn com en el cas de la geometria natural de l'Eixample Malagrida d'Olot.

Arnau Vergés i Tejero és arquitecte.

Article escrit en el marc de la tesi doctoral que realitza l'autor a la UdG (Universitat de Girona) sobre l'Eixample Malagrida d'Olot, amb Josep Fuses i Eduard Callís com a directors de tesi.

L'Eixample Malagrida d'Olot pertany al període del noucentisme, un estil arquitectònic i artístic de gran rellevància tot i que menys popular que el modernisme o menys innovador que el racionalisme